

м. Київ, 2025

Аналіз проведено групою експертів ГО «UA Experts» та координатором Сніжаною Куц, в рамках національного моніторингу діяльності спеціалізованих служб підтримки постраждалих від домашнього насильства (ДН) та насильства за ознакою статі (НзОС).

Матеріали цього звіту не обов'язково відображають позицію UNFPA.

Київ, 15.12.2025р

ВСТУП

Національною соціальною сервісною службою України, за підтримки Фонду народонаселення ООН (ЮНФПА) в Україні та за участі громадських організацій у 2024-2025 роках проведено національний моніторинг діяльності спеціалізованих служб підтримки постраждалих від домашнього насильства (ДН) та насильства за ознакою статі (НзОС).

В основу проведеного моніторингу покладено оцінку системи спеціалізованих служб для постраждалих від ДН та НзОС за трьома ключовими компонентами: спроможність, ефективність та якість.

- Спроможність оцінюється за такими параметрами: технічна база, кадровий склад, фінансове забезпечення, управлінські процеси, інформування населення та механізми перенаправлення між суб'єктами.
- Ефективність визначається співвідношенням між фактичними обсягами надання послуг і потенційними можливостями системи.
- Якість включає п'ять аспектів: вичерпність, надійність, чуйність і доступність допомоги.

Для покращення національної системи реагування на ДН та НзОС також проведено аналіз діючого законодавства України що регулює діяльність спеціалізованих сервісів та визначає порядок надання соціальних послуг постраждалим особам.

Зокрема, проведено аналіз наступних НПА:

- Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII,
- Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV,
- Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 року № 2558-III,
- Закон України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII,
- Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 654 «Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі»,
- Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 655 «Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі»,
- Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»,
- Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2019 р. № 234 «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі»,
- Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 824 «Про затвердження типових положень про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі»,
- Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 479 «Деякі питання діяльності центрів соціальних служб»,

- Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 587 «Про організацію надання соціальних послуг»,
- Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2021 р. № 145 «Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року»,
- Постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 р. № 1372 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі»,
- Наказ Міністерства соціальної політики України від 11 грудня 2018 р. № 1852 «Про утворення Державної установи «Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей»,
- Наказ Міністерства соціальної політики України від 30 листопада 2020 р. № 787 «Про затвердження Методики визначення потреб територіальних громад у створенні спеціалізованих служб підтримки постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі»,
- Наказ Міністерства юстиції України, Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України від 26 липня 2024 р. № 2218/5/180/523/352-Н/1306 «Про затвердження Порядку реалізації пілотного проєкту щодо запровадження центрів захисту дитини (за моделлю Барнахус)».

Група національних експертів здійснила аналіз чинної нормативної бази, практики її реалізації на регіональному рівні, а також порівняння із зобов'язаннями України, що випливають із міжнародних договорів, стороною яких є Україна, а також із вимогами права Європейського Союзу в контексті євроінтеграційного процесу.

Мета аналізу — виявити прогалини між чинною нормативно-правовою базою України та міжнародно-правовими й євроінтеграційними зобов'язаннями держави у сфері запобігання та протидії ДН та НзОС, а також здійснити оцінку фактичного стану організації й надання спеціалізованих соціальних послуг для постраждалих осіб та визначити, наскільки існуюча практика відповідає вимогам національного законодавства, міжнародним стандартам і встановленим критеріям спроможності, ефективності та якості.

Аналіз охоплює вимоги Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція), Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), ключових правових актів Європейського Союзу (включно з Директивою 2012/29/EU, Директивою (ЄС) 2024/1385), а також зобов'язання, передбачені Ukraine Facility Plan - програми фінансової підтримки України з боку ЄС на 2024–2027 роки.

Окрему увагу приділено відповідності стандартам спроможності, ефективності та якості спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб і фактичному стану їх реалізації в Україні, зокрема питанням фінансової стійкості, належного регулювання процедури ведення випадків, дотримання вимог щодо захисту персональних даних, організації комунікації та поінформованості населення про наявні сервіси, якості міжвідомчої взаємодії, маршрутів перенаправлення та укладених угод про співробітництво між громадами. Аналіз також охоплює інклюзивність і доступність послуг для різних категорій постраждалих осіб (людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, підлітків, осіб з мовними бар'єрами та інших уразливих груп), а також систему навчання та підвищення кваліфікації фахівців спеціалізованих служб.

Результати перевірки свідчать, що ефективність надання послуг та функціонування сервісів є неоднаковою в різних регіонах, що свідчить про комплекс причин, які на це впливають, а також доводить, що перешкоди та прогалини в роботі сервісів не завжди пов'язані із законодавчими неточностями.

За результатами аналізу матеріалів національного моніторингу та співвіднесення фактичного стану організації й надання послуг із чинними нормативно-правовими вимогами було також ідентифіковано низку нормативних обмежень та прогалин у законодавстві.

Вони не були предметом прямого оцінювання в межах національного моніторингу, проте стали очевидними під час порівняння реальної практики функціонування служб із вимогами законодавства та міжнародних стандартів. Саме це порівняння дало можливість виявити положення, які можуть спричиняти неоднозначне трактування, фрагментарність підходів або розриви у стандартах надання послуг.

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА

Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати національне законодавство із нормами права Європейського Союзу відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (розділ «Юстиція, свобода, безпека»).

Одним із ключових напрямів є забезпечення захисту постраждалих від насильства, рівності прав жінок і чоловіків та гарантій доступу до правосуддя.

Нормативна база України в цій сфері загалом узгоджується з міжнародними підходами, проте має низку структурних і процедурних прогалин щодо практичного забезпечення мінімальних стандартів, визначених директивами ЄС та міжнародними конвенціями.

Відповідно до права ЄС, **Директива 2012/29/EU** Європейського парламенту і Ради від 25 жовтня 2012 року встановлює мінімальні стандарти прав постраждалих осіб, які мають бути гарантовані всіма державами-членами.

Ці стандарти охоплюють: право на своєчасну, зрозумілу та доступну інформацію (статті 3–7); право на доступні та безоплатні служби підтримки (*victim support services*) та спеціалізовані служби (*specialist support services*) — їх наявність та доступність є обов'язком держави (статті 8–9); індивідуальну оцінку потреб постраждалої особи, включно з оцінкою ризиків, та призначення заходів захисту (статті 22–24); заходи для уникнення повторної віктимізації, вторинної та повторної травматизації (статті 18–20); право на безпечні умови опитувань (окремі приміщення, можливість відео- або аудіофіксації, мінімізація контактів з кривдником); спеціальні гарантії для вразливих постраждалих, у тому числі постраждалих від домашнього та гендерно зумовленого насильства; право на відшкодування шкоди, включно з обов'язком держави забезпечити компенсацію у випадках, коли відшкодування від кривдника неможливе (стаття 16); обов'язок держави збирати статистичні дані, включно з кримінальною статистикою, даними про підтримку, кількість звернень та ефективність роботи служб (стаття 28).

Ключовою вимогою Директиви є не лише створення таких служб, але й гарантування їх наявності (*availability*) та реальної доступності (*accessibility*): географічної, фінансової, інформаційної, фізичної, процедурної, мовної та з урахуванням людей з особливими потребами.

Україна має базові акти: Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII, Закон України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII, а також підзаконні акти — Постанову Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі», Постанову Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 655 «Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі», накази Мінсоцполітики (зокрема № 787, № 1852), які деталізують роботу спеціалізованих служб.

Ці акти закріплюють сам факт існування служб для постраждалих, порядок їх взаємодії та загальну рамку допомоги. Зокрема, у національному законодавстві закріплено **можливість створення** спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, однак відсутня імперативна норма, яка б гарантувала їх **обов'язкову наявність** відповідно до оцінки потреб.

Відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 1 та ст. 13 Закону України «Про соціальні послуги» надавачами соціальних послуг є юридичні та фізичні особи, у тому числі фізичні особи — підприємці, які відповідають встановленим критеріям діяльності та включені до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг. Стаття 15 Закону визначає правові засади формування й ведення відповідного Реєстру та передбачає, що надання соціальних послуг здійснюється виключно надавачами, внесеними до нього.

Згідно зі ст. 17 Закону, соціальні послуги надаються надавачами соціальних послуг державної, комунальної та приватної власності відповідно до державних стандартів соціальних послуг.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» прямо визначає, що у сфері запобігання та протидії домашньому насильству діють, серед іншого спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб.

Частина четверта статті 6 Закону № 2229-VIII встановлює, що до спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб належать: притулки для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі; денні центри соціально-психологічної допомоги; центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб; мобільні бригади соціально-психологічної допомоги; кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, торгівлі людьми та захисту прав дитини, мобільні бригади та відповідні служби, заклади та установи.

Закон № 2229-VIII передбачає, що органи місцевого самоврядування забезпечують створення і функціонування спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб. Закон не встановлює мінімальних вимог щодо покриття територій, кількості служб відповідно до кількості населення, забезпечення доступності, стандартів інклюзивності — усе це лишається на волю місцевих рад або органів влади.

А отже у цій сфері положення Закону дають широку дискрецію органам місцевого самоврядування, що не завжди має позитивні результати на практиці.

Постановою Кабінету Міністрів України № 655 затверджено Типове положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства, яким визначено призначення притулку як спеціалізованої служби підтримки осіб, встановлено умови організації діяльності притулку, завдання притулку, умови прийому та перебування постраждалих осіб, їхні права та обов'язки, вимоги щодо безпеки та конфіденційності постраждалої особи.

Постанова не містить обов'язку створення притулку та не визначає, що притулки мають бути у кожній адміністративно-територіальній одиниці. З практичної точки зору, відсутня доцільність закріплення такої вимоги нормативно, проте це має компенсовуватись іншими заходами, зокрема, ефективній взаємодії із найближчими громадами, посиленням інших сервісів в громаді тощо.

Важливим елементом інституційної системи підтримки постраждалих осіб є центри соціальних служб, діяльність яких врегульована Постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 479 «Деякі питання діяльності центрів соціальних служб». Зазначеною постановою визначено основні завдання центрів соціальних служб, зокрема здійснення соціальної роботи з особами та сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах, організація надання соціальних послуг, проведення оцінки потреб та координація надання допомоги у взаємодії з іншими суб'єктами.

У контексті запобігання та протидії ДН та НзОС центри соціальних служб виконують функції первинної ідентифікації постраждалих осіб, соціального супроводу та перенаправлення до спеціалізованих служб підтримки. Водночас Постанова № 479 визначає центри соціальних служб як загальні служби підтримки і не встановлює спеціалізованих стандартів їх участі саме у реагуванні на випадки ДН та НзОС, що зумовлює різну практику їх залучення на рівні територіальних громад.

Важливим кроком у розвитку спеціалізованих сервісів для постраждалих дітей є ухвалення Наказу Міністерства юстиції України, Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства соціальної політики України та Міністерства охорони здоров'я України від 26 липня 2024 р. № 2218/5/180/523/352-Н/1306 «Про затвердження Порядку реалізації пілотного

проєкту щодо запровадження центрів захисту дитини (за моделлю Барнахус)».

Зазначеним актом вперше на нормативному рівні в Україні врегульовано механізм функціонування центрів захисту дитини як міждисциплінарних спеціалізованих сервісів, що поєднують соціальну, медичну, психологічну та процесуальну складові допомоги дитині, яка постраждала від насильства.

Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» визначає організаційний механізм взаємодії між суб'єктами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі; регламентує обмін інформацією між суб'єктами та перенаправлення постраждалих осіб до відповідних служб, координацію дій у процесі реагування.

Отже, Постанова Кабінету Міністрів України № 658 зосереджується на врегулюванні механізмів міжвідомчої взаємодії, координації дій та перенаправлення постраждалих осіб між суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії ДН та НзОС.

Українське законодавство закріплює існування та види спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, визначає їх правовий статус, напрями діяльності та порядок взаємодії суб'єктів. Разом з тим, чинні норми не містять імперативної вимоги щодо обов'язкової наявності таких служб, не встановлюють єдиних стандартів територіальної доступності, кількісного покриття чи нормативних строків доступу. Створення та функціонування спеціалізованих служб пов'язується з оцінкою потреб конкретної територіальної громади та реалізується в межах дискреції органів місцевого самоврядування.

Моніторинг практики функціонування спеціалізованих служб свідчить, що наявність рішення про створення служби або її формальну реєстрацію не гарантує фактичного надання соціальних послуг постраждалим. Деяка частина спеціалізованих сервісів існує де-юре, але не здійснює діяльності через відсутність кадрових, фінансових або логістичних ресурсів. Чинне законодавство не передбачає механізму реагування на випадки, коли спеціалізована служба формально створена, але фактично не функціонує, що призводить до імітації виконання державної політики та викривлення статистичних даних.

Зокрема, виявлено, що 99 мобільних бригад (≈14%) не надали жодної послуги у 2024 році; а деякі служби існують юридично, але без персоналу, без транспорту, без виїздів та без інтеграції в маршрути перенаправлення.

Директива 2012/29/ЄС встановлює мінімальні стандарти не лише щодо наявності служб підтримки, а й щодо умов, у яких постраждалі особи залучаються до процедур реагування, зокрема опитувань, інтерв'ю та надання свідчень. Особливий акцент Директива робить на необхідності **мінімізації повторної віктимізації**, захисту гідності постраждалої особи та забезпечення її фізичної і психологічної безпеки.

Зокрема, Директива передбачає, що держави-члени мають забезпечити проведення опитувань у безпечному середовищі, з використанням окремих приміщень, за можливості — із застосуванням аудіо- та відеофіксації, а також шляхом обмеження контактів між постраждалою особою та кривдником. Окремі гарантії мають бути забезпечені для вразливих категорій постраждалих, у тому числі осіб, які постраждали від домашнього насильства та гендерно зумовленого насильства, з урахуванням ризиків повторної травматизації.

У національному законодавстві України питання безпечних умов проведення опитувань та участі постраждалих осіб у відповідних процедурах фрагментарно врегульоване переважно в межах кримінального процесу, тоді як у сфері діяльності соціальних та спеціалізованих сервісів такі гарантії нормативно не закріплені.

Підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність притулків, денних центрів, мобільних бригад та інших спеціалізованих служб підтримки (зокрема постанови Кабінету Міністрів України № 655, № 654, № 824, № 658, а також наказ Міністерства соціальної політики України № 1852), містять загальні вимоги щодо забезпечення безпеки та конфіденційності, однак

не встановлюють детально регламентованих стандартів облаштування спеціальних безпечних приміщень для опитування постраждалих осіб, використання технічних засобів фіксації таких опитувань чи процедур мінімізації контактів постраждалої особи з кривдником під час інтерв'ю.

Практичні результати моніторингу свідчать, що за відсутності таких нормативних вимог умови проведення опитувань і консультацій значною мірою залежать від ресурсів конкретної громади або сервісу, а також від суб'єктивних рішень фахівців. Це створює ризик нерівного захисту постраждалих осіб, повторної віктимізації та порушення принципу орієнтації на потреби постраждалої особи, закладеного як у Директиві 2012/29/ЄС, так і у Стамбульській конвенції.

Під час аналізу положень Директиви 2012/29/EU Європейського парламенту і Ради від 25 жовтня 2012 року, яка встановлює мінімальні стандарти прав, підтримки та захисту постраждалих осіб у кримінальних провадженнях було встановлено, що частина її вимог виходить за межі сфери регулювання, пов'язаної із наданням соціальних послуг та діяльністю спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб.

Значна кількість положень Директиви стосується саме процесуального порядку розслідування, документування фактів домашнього насильства та насильства за ознакою статі, проведення слідчих (розшукових) дій, забезпечення процесуальних гарантій під час досудового розслідування і судового розгляду, а також організації кримінального провадження в цілому.

Таким чином, окремі стандарти Директиви виходять за межі аналізу відповідності законодавства у частині соціальних послуг та діяльності спеціалізованих сервісів, і потребують окремого вивчення у контексті кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування.

Важливим елементом стандартів захисту постраждалих, закріплених Директивою 2012/29/ЄС є вимога щодо проведення **індивідуальної оцінки потреб постраждалої особи**, включно з оцінкою ризиків та визначенням відповідних заходів захисту (статті 22–24). Така оцінка розглядається Директивою як обов'язковий процесуальний етап, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи, недопущення повторної шкоди та адаптацію заходів підтримки до її конкретної ситуації.

Індивідуальна оцінка має здійснюватися на ранньому етапі взаємодії з постраждалою особою та переглядатися у разі зміни обставин, з урахуванням характеру насильства, особистих характеристик постраждалої особи, рівня загрози та наявності особливих потреб. У цьому контексті Директива прямо пов'язує оцінку потреб з визначенням спеціальних заходів захисту та адаптацією порядку надання допомоги, зокрема з метою мінімізації ризиків вторинної та повторної травматизації.

Аналіз чинного законодавства України та практики діяльності спеціалізованих сервісів підтримки постраждалих осіб свідчить, що індивідуальна оцінка потреб і ризиків не закріплена як уніфікований та обов'язковий стандарт у роботі всіх спеціалізованих служб.

За результатами практичного моніторингу встановлено, що в притулках, денних центрах і консультативних службах наявні окремі внутрішні процедури роботи з постраждалими, однак вони не ідентифікуються як індивідуальна оцінка потреб у розумінні Директиви 2012/29/ЄС, не мають уніфікованої структури, не є обов'язковими та не застосовуються системно. У ряді служб відсутні усталені процедури роботи з постраждалими та збору й аналізу даних, що унеможлиблює реалізацію індивідуалізованого, ризик-орієнтованого підходу до захисту прав постраждалих осіб.

Зокрема, у звіті зазначено, що у служб, які не мають бенефіціарів у 2024 році, майже відсутні усталені процедури роботи з постраждалими та збору й аналізу даних, а кризові кімнати поки що існують переважно як інфраструктурний елемент без розбудованих процесів роботи з постраждалими і достатньої видимості в системі реагування.

Таким чином, окремі елементи оцінювання можуть застосовуватися в межах соціальної роботи або міжвідомчої взаємодії, однак відсутні єдині нормативно визначені критерії, процедура та зв'язок оцінки з системним визначенням заходів захисту. Такий підхід не забезпечує повної

відповідності вимогам Директиви 2012/29/ЄС щодо гарантованого та індивідуалізованого захисту прав постраждалих осіб.

Окремі вимоги Директиви 2012/29/ЄС, зокрема, щодо впровадження заходів для запобігання повторній віктимізації, вторинній і повторній травматизації постраждалих осіб (статті 18–20), будуть розглянуті детальніше в подальшому аналізі у взаємозв'язку з положеннями Стамбульської конвенції, з урахуванням комплексного підходу до захисту прав постраждалих осіб.

Україна є стороною **Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW)**, ратифікованої у 1981 році, яка зобов'язує державу забезпечувати ефективний захист жінок від дискримінації та насильства, у тому числі шляхом створення доступних, адекватних та ефективних механізмів підтримки постраждалих осіб.

Конвенція є базовим міжнародно-правовим актом, який закладає фундаментальні зобов'язання держави щодо усунення дискримінації жінок у всіх сферах життя. На відміну від Директиви 2012/29/EU, яка зосереджується на процесуальних правах постраждалих у кримінальному та адміністративному провадженні, CEDAW формує ширший правозахисний і політичний контекст, у межах якого домашнє та гендерно зумовлене насильство розглядається як форма дискримінації щодо жінок.

CEDAW не встановлює детальних процедур діяльності спеціалізованих служб підтримки, однак прямо зобов'язує державу вживати всіх відповідних заходів для забезпечення фактичної, а не формальної рівності жінок, зокрема шляхом створення ефективних механізмів захисту від насильства та усунення системних бар'єрів у доступі до допомоги.

У цьому контексті функціонування спеціалізованих сервісів підтримки постраждалих осіб виступає одним із ключових інструментів реалізації зобов'язань держави за Конвенцією.

Положення CEDAW зобов'язують державу не обмежуватися проголошенням рівних прав, а забезпечувати реальний доступ жінок до соціальної, медичної, психологічної та правової допомоги. Це має безпосереднє значення для діяльності спеціалізованих сервісів, оскільки йдеться не лише про їх формальне існування, а про здатність цих сервісів відповідати специфічним потребам жінок, які постраждали від насильства, діяти без дискримінації, з урахуванням вразливого становища, соціальних ролей і нерівного розподілу влади.

Водночас CEDAW акцентує на необхідності подолання соціальних і культурних стереотипів, що підтримують дискримінацію та насильство щодо жінок. У цьому сенсі спеціалізовані сервіси підтримки постраждалих осіб мають не лише реагувати на вже вчинені факти насильства, але й функціонувати в ширшій системі державних заходів, спрямованих на зміну суспільних установок, підвищення обізнаності та недопущення повторної віктимізації.

Проте національне законодавство України наразі не завжди прямо пов'язує діяльність таких сервісів із завданнями подолання структурної дискримінації та гендерних стереотипів, що обмежує реалізацію потенціалу CEDAW на практиці, про що більш детально йтиметься далі в аналізі.

Таким чином, CEDAW у системі міжнародних стандартів виконує роль базового правозахисного каркасу, який визначає насильство щодо жінок як прояв дискримінації та нерівності. Ця Конвенція доповнює Директиву 2012/29/EU, розширюючи її процесуальні стандарти до рівня системної державної відповідальності, та створює концептуальне підґрунтя для Стамбульської конвенції, яка вже деталізує комплексні зобов'язання держави щодо запобігання насильству, захисту постраждалих та організації діяльності спеціалізованих сервісів.

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція, 2011) встановлює конкретні зобов'язання для держав - членів: наявність достатньої кількості притулків, наявність гарячих ліній, кризових центрів, міжсекторальної взаємодії, підготовленого персоналу, захисту дітей-свідків, забезпечення превенції, розслідування, покарання та компенсації стосовно актів насильства, забезпечення фінансування для належного здійснення комплексної політики, заходів і програм для запобігання

всім формам насильства та для боротьби з усіма формами насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції.

Відповідно до пункту "с" статті 3 Конвенції, термін «гендер» визначається як *соціально зумовлені ролі, поведінка, діяльність та характеристики, які певне суспільство вважає належними для жінок і чоловіків*.

Стамбульська конвенція послідовно використовує поняття «гендер» як ключову концептуальну категорію, зокрема при визначенні гендерно зумовленого насильства, дискримінації, спеціальних заходів захисту та обов'язків держави щодо запобігання, захисту, притягнення до відповідальності та комплексної політики.

Таким чином, для реалізації положень Конвенції держава має законодавчо визнавати та застосовувати поняття «гендер» у його соціальному, а не біологічному значенні.

У чинному законодавстві України відсутнє визначення поняття «гендер», яке відповідало б визначенню, наведеному в статті 3 Стамбульської конвенції.

Зокрема, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» використовує формулювання *«наси́льство за ознакою статі»*, не розкриваючи поняття «гендер» та не встановлюючи його соціально зумовленого характеру.

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» оперує категоріями *«стать»*, *«рівні права»*, *«рівні можливості»*, але не містить визначення гендеру як соціальної конструкції.

У суміжному законодавстві та підзаконних актах поняття «гендер» використовується епізодично або декларативно, без уніфікованого нормативного змісту. Таким чином, жоден чинний закон України не містить легального визначення терміну «гендер», співставного із визначенням, закріпленим у Стамбульській конвенції.

Згідно норм **статті 8 Стамбульській конвенції** держава зобов'язана виділяти відповідні фінансові та людські ресурси для належного здійснення комплексної політики, заходів і програм для запобігання всім формам насильства та для боротьби з усіма формами насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції, у тому числі тієї комплексної політики, заходів і програм, які здійснюються неурядовими організаціями та громадянським суспільством.

Тобто передбачений обов'язок держави забезпечити відповідність і достатність ресурсів із охопленням як державних заходів, так і діяльності інститутів громадянського суспільства.

Водночас питання фінансового та кадрового забезпечення заходів із запобігання та протидії домашньому насильству в Україні врегульоване фрагментарно та не має характеру прямого, гарантованого зобов'язання держави у значенні статті 8 Стамбульської конвенції.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII визначає інституційну систему суб'єктів, напрями державної політики та загальні повноваження органів державної влади й органів місцевого самоврядування, однак не містить норм, які б прямо встановлювали обов'язок забезпечення достатніх, стабільних і довгострокових фінансових та людських ресурсів для реалізації комплексної політики у цій сфері. У Законі відсутні положення, які б визначали критерії достатності ресурсів, мінімальні фінансові гарантії або обов'язкове бюджетне забезпечення діяльності спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб.

Закон України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII формує загальну рамку фінансування соціальних послуг, включаючи можливість їх надання за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також залучення недержавних надавачів. Водночас Закон має універсальний характер і не закріплює спеціальних фінансових зобов'язань держави саме щодо послуг для постраждалих від домашнього насильства або гендерно зумовленого насильства. Фінансування таких послуг розглядається як частина загальної системи соціальних послуг і залежить від бюджетних рішень відповідного рівня та наявності затверджених програм.

Підзаконні нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, зокрема ті, що регулюють порядок взаємодії суб'єктів або діяльність окремих спеціалізованих служб, виходять з презумпції наявності фінансування, але не встановлюють обов'язкових бюджетних механізмів чи гарантованих джерел ресурсного забезпечення.

Фінансування заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству на практиці здійснюється в межах окремих бюджетних програм, місцевих цільових програм або проєктів, що мають дискреційний характер і залежать від бюджетних пріоритетів конкретного періоду та регіону.

Крім того, національне законодавство не містить прямої норми, яка б визнавала фінансування діяльності неурядових організацій та інститутів громадянського суспільства обов'язковим елементом комплексної державної політики у сфері запобігання та протидії насильству.

Наявні інструменти соціального замовлення або конкурсного фінансування мають факультативний характер і не забезпечують стабільності та передбачуваності підтримки, яку вимагає стаття 8 Стамбульської конвенції.

Як наслідок, значна частина спеціалізованих послуг для постраждалих осіб функціонує за рахунок тимчасових донорських програм або рішень органів місцевого самоврядування, що створює ризики нерівного доступу до захисту та підтримки залежно від регіону проживання.

Таким чином, українське законодавство частково відображає підхід Стамбульської конвенції до фінансування заходів із запобігання та протидії домашньому насильству, однак не встановлює прямих і обов'язкових норм щодо забезпечення достатніх, стабільних і довгострокових фінансових та людських ресурсів для реалізації комплексної політики, включно з підтримкою діяльності неурядових організацій. У цій частині відповідність статті 8 Стамбульської конвенції залишається неповною.

Стаття 12 Стамбульської конвенції закріплює обов'язок держав вживати всіх необхідних заходів для запобігання насильству шляхом усунення його структурних причин. Держави зобов'язані вживати необхідних заходів для заохочення змін у соціальних і культурних моделях поведінки жінок та чоловіків з метою викорінення упереджень, звичаїв, традицій та всіх інших практик, які ґрунтуються на ідеї неповноцінності жінок або на стереотипних ролях жінок та чоловіків

Йдеться не лише про окремі інформаційні або освітні ініціативи, а про формування комплексної, системної державної політики, спрямованої на зміну соціальних і культурних моделей поведінки, які ґрунтуються на уявленнях про неповноцінність жінок, стереотипних ролях жінок і чоловіків, толеруванні насильства.

У законодавстві України питання превенції домашнього насильства представлені, однак не в повному обсязі та не на рівні концептуальної відповідності підходу Стамбульської конвенції. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII визначає запобігання домашньому насильству як один із ключових напрямів державної політики та передбачає проведення інформаційно-просвітницьких заходів, навчання спеціалістів, формування нетерпимого ставлення до насильства в суспільстві. Водночас на рівні закону превенція розкривається переважно як сукупність окремих заходів, а не як обов'язок держави цілеспрямовано змінювати соціальні та культурні патерни, пов'язані з гендерною нерівністю.

Українське законодавство не закріплює нормативної вимоги до системної роботи зі стереотипами та дискримінаційними уявленнями, які лежать в основі гендерно зумовленого насильства. Відсутнє законодавче формулювання, яке прямо пов'язувало б превенцію з подоланням соціально зумовлених гендерних ролей і нерівного розподілу влади, як це передбачено статтею 12 Конвенції. Як наслідок, превентивна політика часто фокусується на поінформованості або індивідуальній відповідальності, а не на структурних причинах насильства.

Освітній компонент превенції в українському законодавстві також має декларативний характер. Хоча законодавство передбачає можливість включення тематики запобігання насильству до освітніх програм та проведення навчання для фахівців, відсутні обов'язкові, стандартизовані

вимоги щодо інтеграції питань рівності, ненасильницької поведінки та прав людини в систему формальної освіти на всіх рівнях.

Закон не встановлює мінімальних вимог до змісту таких програм, регулярності навчання чи оцінки його ефективності, що не відповідає підходу Конвенції, орієнтованому на довгострокову зміну поведінкових моделей.

Наразі базові закони України у сфері освіти потребують внесення змін у частині нормативного закріплення чіткого та обов'язкового підходу до превенції насильства в освітньому середовищі. Зокрема, законодавство не встановлює прямого обов'язку для закладів освіти здійснювати системне поширення освітніх матеріалів і формування навчального контенту з питань рівності між жінками та чоловіками, взаємної поваги, ненасильницької комунікації, мирного вирішення міжособистісних конфліктів, запобігання насильству за ознакою статі та забезпечення права на особисту недоторканність.

Крім того, відсутнє нормативно визначене зобов'язання щодо розроблення і впровадження навчальних програм, які б інтегрували зазначені підходи як наскрізні цінності освітнього процесу та базувалися на засадах рівності між жінками та чоловіками, принципах прав людини, повазі до гідності, моралі та культури, а також сприяли нетерпимості до будь-яких форм насильства.

Окрему увагу слід звернути на відсутність чітко закріпленого в законодавстві обов'язку держави залучати засоби масової інформації та приватний сектор до превенції насильства. Стамбульська конвенція розглядає медіа як ключового учасника формування суспільних уявлень і прямо заохочує держави розробляти політики відповідального висвітлення теми насильства та викорінення шкідливих стереотипів. У національному законодавстві України такі положення мають фрагментарний характер і не формують цілісної правової рамки для співпраці з медіа в контексті превенції.

У практичному вимірі ці нормативні прогалини призводять до того, що превентивна діяльність значною мірою залежить від проєктів міжнародних партнерів та громадських організацій, а не від стабільної та скоординованої державної політики. Це безпосередньо впливає на постраждалих осіб, оскільки відсутність ефективної превенції сприяє повторюваності насильства, пізньому зверненню по допомогу та суспільній толерантності до насильницької поведінки.

Таким чином, хоча українське законодавство формально визнає необхідність превентивних заходів у сфері домашнього насильства, воно лише частково відповідає статті 12 Стамбульської конвенції. Підхід, закладений у Конвенції, передбачає глибшу трансформацію соціальних норм, системну освітню політику та міжсекторальну взаємодію, які наразі не отримали належного нормативного закріплення в правовій системі України.

В українському законодавстві спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб насамперед визначаються як суб'єкти надання допомоги у ситуації вже вчиненого домашнього насильства або насильства за ознакою статі. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та підзаконні нормативно-правові акти, які регулюють діяльність притулків, денних центрів і мобільних бригад, фокусуються передусім на питаннях прийому, супроводу, захисту, надання соціальних, психологічних і правових послуг постраждалим особам. **Превентивна функція спеціалізованих сервісів у цих актах прямо не визначена та не розкрита як самостійний напрям їх діяльності.**

Нормативна база не містить положень, які б чітко закріплювали обов'язок спеціалізованих сервісів здійснювати системну превентивну роботу, включно з участю у просвітницьких кампаніях, навчанні цільових груп, роботі з факторами ризику чи взаємодії з освітніми, медичними та іншими установами з метою запобігання насильству. Відповідно, превентивна діяльність таких сервісів у практиці має факультативний характер та, як правило, здійснюється у межах проєктної або донорської діяльності, а не як нормативно закріплений елемент їх функціонування.

Разом із тим, саме спеціалізовані сервіси володіють унікальною експертизою щодо причин, механізмів і наслідків насильства, а також мають регулярний контакт із постраждалими особами, що створює передумови для їх активної участі у вторинній превенції.

Зокрема, йдеться про індивідуальну роботу з постраждалими особами з метою зменшення ризиків повторного насильства, інформування про права та доступні механізми захисту, а також взаємодію з іншими суб'єктами системи реагування. Однак відсутність нормативного закріплення таких функцій призводить до того, що їх реалізація не є обов'язковою, не підлягає системному плануванню та не забезпечується стабільними фінансовими і кадровими ресурсами.

Таким чином, у контексті чинного законодавства роль спеціалізованих сервісів у превенції насильства залишається обмеженою та опосередкованою, участь спеціалізованих сервісів визначена у запобіганні повторюваності насильства в межах індивідуальної роботи з постраждалими особами, зокрема шляхом інформування, оцінки ризиків та сприяння безпеці.

Законодавство України переважно сприймає ці сервіси як інструмент реагування та підтримки після вчинення насильства, тоді як підхід Стамбульської конвенції передбачає їх інтеграцію в ширшу систему запобігання насильству. Відсутність чіткого нормативного визначення превентивної ролі спеціалізованих сервісів звужує потенціал системної профілактики та негативно впливає на сталість результатів у сфері захисту постраждалих осіб. У порівнянні з підходом Стамбульської конвенції це обмежує потенціал спеціалізованих сервісів як повноцінних суб'єктів системної профілактики насильства.

Водночас превентивний потенціал діяльності соціальних служб закріплений у Законі України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» № 2558-III, який визначає соціальну роботу як діяльність, спрямовану, зокрема, на запобігання негативним соціальним явищам, подолання складних життєвих обставин та профілактику їх виникнення.

У цьому контексті закон створює загальну правову основу для превенції насильства на рівні роботи з сім'ями та громадами, однак не встановлює спеціалізованих вимог щодо превентивної ролі саме служб підтримки постраждалих осіб або їх участі у системних інформаційно-просвітницьких заходах, як це передбачено статтею 12 Стамбульської конвенції.

За логікою Стамбульської конвенції превенція насильства та підвищення обізнаності населення становлять взаємопов'язану та взаємодоповнюючу частину комплексної державної політики. Якщо стаття 12 зосереджена на усуненні глибинних соціальних і культурних причин насильства, то **стаття 13 Стамбульської конвенції** покладає на державу обов'язок забезпечити регулярне й адресне інформування населення про форми насильства, його наслідки, доступні механізми захисту та служби підтримки.

У цьому контексті спеціалізовані сервіси підтримки постраждалих осіб набувають особливої ролі як суб'єкти, що поєднують практичну роботу з постраждалими з потенціалом для поширення достовірної інформації та формування суспільної нетерпимості до насильства.

У законодавстві України підвищення обізнаності громадян про ДН та НзОС визнається важливою складовою державної політики.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачає здійснення інформаційно-просвітницьких заходів у цій сфері, а також участь суб'єктів системи реагування у поширенні інформації про наявні механізми захисту та допомоги. Водночас, як і у випадку з превенцією, роль спеціалізованих сервісів у підвищенні обізнаності населення не закріплена в законодавстві як окремий, чітко визначений напрям їх діяльності.

Зокрема, закон передбачає здійснення інформаційно-просвітницьких заходів як одного з напрямів державної політики, однак не визначає спеціалізовані сервіси як окремих суб'єктів таких кампаній та не покладає на них обов'язку проводити інформаційні заходи для населення.

Нормативно-правові акти, що регулюють роботу притулків, денних центрів та мобільних бригад, зосереджуються переважно на наданні послуг постраждалим особам та взаємодії між суб'єктами реагування. Питання інформування широкого кола населення або участі спеціалізованих сервісів у систематичних інформаційних кампаніях розглядається опосередковано та не супроводжується встановленням обов'язків, стандартів чи показників ефективності. У результаті діяльність

спеціалізованих сервісів у сфері підвищення обізнаності часто має додатковий або проєктний характер і реалізується переважно за підтримки міжнародних організацій або в межах місцевих ініціатив.

У Типовому положенні про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі є норми про інформування постраждалих осіб, але виключно в межах надання послуг. Типове положення визначає завдання притулку, які включають, зокрема, надання постраждалим особам інформації щодо їхніх прав та можливостей отримання допомоги.

Водночас у Типовому положенні відсутні норми, які б зобов'язували притулки проводити інформаційні кампанії для громади та покладали на них функцію підвищення обізнаності населення, визначали інформування як превентивну або просвітницьку діяльність поза роботою з конкретною постраждалою особою.

Результати практичного моніторингу діяльності спеціалізованих соціальних сервісів підтверджують, що рівень поінформованості населення про наявні послуги безпосередньо впливає на фактичні показники їх використання. Так, за результатами моніторингу у 2024 році частина мобільних бригад соціально-психологічної допомоги (приблизно 14%) не надала жодної послуги, попри їх формальне створення та включення до системи реагування. Така ситуація не може бути пояснена виключно відсутністю потреб у громадах і свідчить, зокрема, про низький рівень інформування населення та слабку інтегрованість сервісів у життя територіальних громад.

Чинне законодавство України не встановлює чіткого і безумовного обов'язку органів місцевого самоврядування системно інформувати населення про наявні спеціалізовані сервіси підтримки постраждалих осіб, їх місцезнаходження, режими роботи та доступні види допомоги. Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність притулків, денних центрів, мобільних бригад та інших спеціалізованих служб, зосереджені переважно на внутрішній організації роботи сервісів і переліку послуг, але не закріплюють обов'язкових стандартів публічної комунікації з громадою.

Водночас у законодавстві також не визначено чітких обов'язків самих спеціалізованих сервісів щодо активного інформування населення, проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи, налагодження регулярної комунікації з іншими суб'єктами реагування та громадськістю. На практиці це призводить до того, що навіть функціонально спроможні сервіси залишаються «невидимими» для потенційних отримувачів допомоги.

Таким чином, відсутність нормативно закріпленого обов'язку щодо інформування населення та стандартів взаємодії спеціалізованих сервісів з громадами створює системну прогалину між формальною наявністю сервісів і фактичним доступом постраждалих осіб до допомоги. Це прямо впливає на ефективність системи протидії ДН та НзОС й потребує нормативного врегулювання на рівні чітких зобов'язань обов'язкової функції спеціалізованих сервісів та закріплені їх ролі у підвищенні обізнаності у розумінні статті 13 Стамбульської конвенції.

Результати моніторингу свідчать, що спеціалізовані сервіси є одним із найбільш релевантних джерел інформації для громад щодо проблематики насильства, оскільки володіють практичним досвідом роботи з постраждалими особами та розумінням реальних бар'єрів доступу до допомоги. Відсутність нормативного закріплення їх ролі у підвищенні обізнаності обмежує використання цього потенціалу на системному рівні та призводить до фрагментарності інформаційної роботи, що не повною мірою відповідає вимогам Стамбульської конвенції.

У межах цього аналізу положення **статті 19 Стамбульської конвенції**, яка визначає право постраждалої особи на отримання інформації, розглядаються у логічному зв'язку зі статтями 12 і 13 Конвенції, що регламентують заходи превенції та підвищення обізнаності.

Стаття 19 Стамбульської конвенції зобов'язує державу вживати необхідних законодавчих та інших заходів для забезпечення того, щоб постраждалі особи отримували своєчасну, адекватну та зрозумілу інформацію про наявні служби підтримки, заходи захисту та юридичні можливості, доступні їм відповідно до національного законодавства. Конвенція розглядає право на інформацію як ключовий елемент доступу до допомоги та одну з умов ефективного захисту прав постраждалої

особи.

Інформування є не лише процесуальним правом постраждалої особи, а й складовою превентивної політики та діяльності спеціалізованих сервісів. Саме через доступ до повної, достовірної та зрозумілої інформації забезпечується можливість своєчасного звернення за допомогою, ефективного використання наявних послуг та зниження ризику повторної віктимізації.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII закріплює право постраждалої особи на отримання інформації про свої права та можливі види допомоги. Закон визначає, що постраждала особа має бути поінформована про доступні заходи захисту та суб'єктів, до яких вона може звернутися за допомогою. Таким чином, право на інформацію визнається складовою гарантій захисту постраждалої особи на нормативному рівні.

Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» передбачає інформування постраждалої особи в межах здійснення заходів реагування. Порядок визначає механізми перенаправлення та інформаційної взаємодії між суб'єктами і зобов'язує забезпечувати надання постраждалій особі інформації, необхідної для отримання допомоги, у межах компетенції кожного суб'єкта.

У підзаконних нормативно-правових актах, що регулюють діяльність спеціалізованих сервісів підтримки — зокрема, у Типовому положенні про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 655, та Типових положеннях про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі», затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 824, — інформування постраждалої особи визначається як складова надання соціальних та соціально-психологічних послуг. Таке інформування здебільшого стосується прав постраждалої особи, можливостей отримання допомоги та умов перебування в сервісі.

Отже, чинне законодавство України нормативно визнає право постраждалої особи на отримання інформації та закріплює обов'язок окремих суб'єктів інформувати постраждалих осіб у процесі надання допомоги.

У законодавстві відсутня імперативна норма, яка б прямо покладала на спеціалізовані сервіси та інші суб'єкти обов'язок інформувати постраждалих осіб про доступні права й послуги незалежно від звернення постраждалої особи із запитом. Натомість інформаційна діяльність здебільшого реалізується у форматі реагування на вже зафіксований випадок насильства.

Стаття 15 Стамбульської конвенції «Навчання фахівців» передбачає обов'язок держави забезпечувати або сприяти належній підготовці фахівців, які працюють із постраждалими особами або кривдниками. Така підготовка має охоплювати питання запобігання і виявлення насильства, рівності між жінками і чоловіками, прав і потреб постраждалих осіб, а також запобігання вторинній віктимізації. Конвенція виходить із необхідності системного та стандартизованого навчання, яке гарантує належний рівень професійної компетентності фахівців, залучених до роботи у сфері протидії ДН та НзОС.

У законодавстві України питання професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері соціальних послуг врегульоване фрагментарно. Закон України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII передбачає право фахівців із соціальної роботи та інших працівників, які надають соціальні послуги, на підвищення кваліфікації, стажування та проходження навчання за програмами, затвердженими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціальних послуг.

Таким чином, закон закріплює можливість професійного навчання, однак не встановлює його обов'язковості, не визначає періодичності підвищення кваліфікації та не передбачає механізмів обов'язкової сертифікації або підтвердження професійної компетентності.

Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» № 2558-III передбачає здійснення соціальної роботи спеціально підготовленими фахівцями, однак не містить окремих вимог до їхньої спеціалізації у сфері запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі. Закон також не встановлює обов'язкових стандартів навчання, сертифікації чи періодичного підвищення кваліфікації для фахівців, які працюють із постраждалими особами. Це створює розрив між загальною рамкою соціальної роботи та спеціалізованими вимогами до персоналу служб підтримки постраждалих, які передбачені статтею 15 Стамбульської конвенції.

Підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, також містять лише загальні вимоги до професійного рівня працівників. Зокрема, пунктом 6 Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 655, передбачено, що працівники притулку повинні мати відповідну професійну освіту або підготовку, яка дає змогу надавати соціальні послуги постраждалим особам.

Водночас це положення не конкретизує зміст такої підготовки, не визначає єдиних державних стандартів навчання, а також не містить вимог щодо обов'язкової періодичної атестації або сертифікації працівників.

Аналогічний підхід простежується у наказі Міністерства соціальної політики України від 13 серпня 2020 року № 787 «Про затвердження Примірних положень про спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб». У примірних положеннях зазначається, що фахівці мають володіти знаннями та навичками, необхідними для надання допомоги постраждалим особам, однак конкретні вимоги до навчання, сертифікації, мінімального обсягу підготовки або порядку підтвердження кваліфікації на нормативному рівні не визначені.

Отже, на сьогодні в Україні відсутня обов'язкова державна система сертифікації або стандартизованої підготовки фахівців, які працюють у притулках, кризових кімнатах, денних центрах, мобільних бригадах та інших спеціалізованих службах підтримки постраждалих осіб. Так само не запроваджено єдиних мінімальних стандартів компетентності для основних професійних груп, залучених до цієї сфери (фахівців із соціальної роботи, психологів, юристів, координаторів випадку).

Підвищення кваліфікації та спеціалізоване навчання фахівців у практиці здебільшого має рекомендаційний або добровільний характер і часто здійснюється нерегулярно, в межах проєктної діяльності або за підтримки міжнародних організацій, зокрема програм, що реалізуються за участю ЮНФПА в Україні.

Такий підхід не забезпечує системності та сталості підготовки кадрів і не гарантує однакового рівня професійної компетентності фахівців у різних регіонах, як це передбачено статтею 15 Стамбульської конвенції.

Стамбульська конвенція закладає системний, а не фрагментарний підхід до запобігання та протидії насильству. Такий підхід не зводиться до окремих законів або сервісів, а вимагає цілісної, скоординованої та належним чином ресурсно забезпеченої державної системи.

Зокрема, Конвенція передбачає обов'язок держави забезпечити наявність інституційно побудованої мережі сервісів підтримки, зокрема, спеціалізованих служб підтримки, притулків, гарячих телефонних ліній, служб підтримки потерпілих від сексуального насильства **(статті 22 -25 Конвенції)**.

На момент ратифікації у 2022 році Стамбульської конвенції Україна вже мала нормативно оформлені елементи системи протидії ДН та НзОС.

Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 655 «Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі» регулює створення та діяльність притулків. Притулок утворюється місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства з урахуванням непропорційного впливу насильства на жінок і чоловіків та можливості здійснення

позитивних дій (спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях жінок і чоловіків щодо реалізації прав і свобод, встановлених Конституцією і законами України).

Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 654 «Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі» визначає, що мобільна бригада утворюється при центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді або інших загальних або спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб. Мобільна бригада є структурним підрозділом засновника або об'єднанням фахівців різних суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству.

Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» визначено механізм взаємодії між суб'єктами, які здійснюють заходи у цій сфері. Порядок регламентує інформаційну взаємодію та перенаправлення постраждалих осіб між відповідними суб'єктами з метою забезпечення узгодженості дій, своєчасного реагування на факти насильства, надання допомоги та захисту постраждалим особам у межах їхніх повноважень. Крім того, Порядком визначено загальні засади врахування прав та інтересів постраждалої особи під час здійснення заходів суб'єктами системи реагування.

Постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 824 «Про затвердження типових положень про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі» визначено, що денний центр створюється для надання комплексної соціально-психологічної та первинної правової допомоги, а також соціальних послуг постраждалим особам, у тому числі у випадках, коли такі особи звернулися разом із дитиною, та для забезпечення їм (за потреби) можливості короткострокового або цілодобового перебування у спеціально обладнаному при денному центрі приміщенні, що забезпечене комунальними послугами і призначене для надання постраждалим особам, які звернулися до такого центру, послуг короткострокового або цілодобового перебування («кризова кімната»).

Наказ Міністерства соціальної політики України від 11.12.2018 № 1852 «Про утворення Державної установи «Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей» та створення відповідного кол-центру також свідчить про високий рівень залученості державних сервісів у реагування та протидію ДН та НзОС.

Передбачені Стамбульською конвенцією види спеціалізованих служб підтримки та засобів реагування були закріплені в законодавстві України на нормативному рівні до ратифікації Конвенції. Водночас підхід Конвенції не обмежується формальним існуванням притулків, денних центрів, мобільних бригад чи інших сервісів, а наголошує на необхідності забезпечення їх реальної доступності для постраждалих осіб як обов'язкового елементу системи протидії ДН та НзОС.

Чинне законодавство України не містить закріплених мінімальних стандартів доступності таких сервісів, зокрема не встановлює нормативів територіального покриття або мінімальної забезпеченості місцями у притулках для постраждалих осіб (наприклад, у пропорції до кількості населення), що прямо рекомендується міжнародними стандартами у сфері протидії насильству.

Окремі положення підзаконних нормативно-правових актів свідчать про наявність регуляторних конструкцій, які ускладнюють практичну реалізацію принципів безпеки, конфіденційності та доступності спеціалізованих сервісів підтримки, передбачених Конвенцією.

Наприклад, Типове положення про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 824, передбачає можливість створення кризової кімнати як структурного елемента денного центру.

Разом із тим, чинне нормативне регулювання не передбачає створення кризової кімнати як окремого, самостійного спеціалізованого сервісу. За результатами моніторингу та спостережень практичних працівників спеціалізованих сервісів зазначалося, що в окремих територіальних громадах це призводило до необхідності організаційного поєднання кризових кімнат із денними центрами незалежно від фактичної потреби у повному спектрі послуг денного центру.

Для забезпечення відповідності мережі спеціалізованих служб реальним потребам населення та вимогам міжнародних стандартів щодо доступності і якості допомоги, на основі концепції ІАМ було здійснено розрахунок дефіциту сервісів за результатами практичного моніторингу. Отримані дані свідчать, що потреба у створенні кризових кімнат є значно вищою, ніж потреба у відкритті нових денних центрів: орієнтовно близько 700 кризових кімнат проти 37 денних центрів.

Окрім того, розміщення кризової кімнати в структурі денного центру не завжди дозволяє забезпечити належний рівень конфіденційності та безпеки для постраждалої особи, що може суперечити основному призначенню кризової кімнати як простору безпечного тимчасового цілодобового перебування.

Стамбульська конвенція вимагає забезпечення достатньої кількості доступних спеціалізованих служб, зокрема притулків, однак не встановлює числових нормативів їх забезпеченості. Водночас у практиці Ради Європи та аналітичних матеріалах, які передували ухваленню Конвенції, зокрема у звіті Task Force Ради Європи з питань боротьби з насильством щодо жінок (2008), державам пропонується забезпечувати щонайменше одне місце у притулку на 10 000 мешканців. Такий підхід використовується як орієнтир для оцінки реальної доступності сервісів. Чинне законодавство України не містить ані подібних нормативів достатності, ані механізмів їх імплементації.

Дані практичного моніторингу демонструють істотну нерівномірність у навантаженні та фактичній діяльності спеціалізованих служб, що не пояснюється виключно різницею у потребах громад. Відсутність нормативно закріплених мінімальних стандартів активності (кількість виїздів, наданих послуг, годин роботи) призводить до ситуацій, коли сервіси зберігають формальний статус, але не виконують своєї функції захисту постраждалих осіб.

Крім того, як уже зазначалося раніше, у національній нормативно-правовій базі відсутній імперативний обов'язок забезпечувати фінансування спеціалізованих служб як постійної складової державної та місцевої політики, що призводить до поширення проєктного або тимчасового підходу до їх функціонування на рівні територіальних громад.

Окремо слід відзначити, що законодавство України не формує єдиного, системного механізму гарантування доступності спеціалізованих сервісів для осіб з інвалідністю, зокрема в частині фізичної доступності приміщень, адаптації інформації та комунікації, а також забезпечення рівного доступу до послуг для різних груп постраждалих осіб. У сукупності це свідчить про розрив між нормативним закріпленням видів сервісів і фактичним забезпеченням їх доступності у значенні, яке закладає Стамбульська конвенція.

Стаття 18 Стамбульської конвенції встановлює базові принципи організації системи захисту та підтримки постраждалих осіб. Вона зобов'язує держави забезпечити, щоб усі заходи з надання допомоги ґрунтувалися на правах людини, були орієнтовані на постраждалу особу, враховували гендерний вимір насильства та запобігали повторній віктимізації. Конвенція наголошує, що підтримка має надаватися в межах належним чином скоординованого, міжсекторального підходу, який охоплює соціальні, медичні, правоохоронні та інші відповідні служби, а також забезпечує їхню узгоджену взаємодію.

Окремо стаття 18 підкреслює, що захист і підтримка не можуть бути поставлені під умову ініціювання кримінального провадження чи співпраці постраждалої особи з органами правопорядку. Доступ до послуг має бути гарантований незалежно від готовності особи звертатися до правоохоронних органів, а система допомоги має бути вибудована таким чином, щоб мінімізувати ризики повторного травмування та надмірного процесуального навантаження.

Водночас чинні нормативно-правові акти України, зокрема Закон України «Про запобігання та

протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року та Порядок взаємодії, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658, закріплюють гарантії прав постраждалої особи та окремі елементи орієнтації на її потреби під час здійснення заходів суб'єктами.

Закон України № 2229-VIII визначає права постраждалих осіб на отримання допомоги та захисту, а також передбачає систему суб'єктів, які здійснюють заходи реагування. При цьому законодавство концентрується переважно на процедурних аспектах реагування на факт насильства та наданні окремих видів допомоги, не формуючи єдиної нормативної рамки, яка б прямо закріплювала принцип «орієнтації на постраждалу особу» (victim-centred approach) як обов'язковий стандарт для всієї системи.

Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» створює процедурну основу міжвідомчої взаємодії та перенаправлення постраждалих осіб.

Водночас вона регулює переважно механізм обміну інформацією та послідовність дій суб'єктів, не закріплюючи на нормативному рівні вимоги щодо забезпечення комплексної, безперервної підтримки постраждалої особи як єдиного процесу, узгодженого між усіма залученими службами.

Запровадження центрів захисту дитини за моделлю Барнахус є прикладом практичної імплементації підходу, орієнтованого на постраждалу особу, передбаченого статтею 18 Стамбульської конвенції. Порядок реалізації пілотного проекту закріплює принципи мінімізації повторної віктимізації дитини, забезпечення безпечного та дружнього середовища для опитування, міжвідомчої координації дій та узгодженості соціальних, медичних і правоохоронних процедур. У цьому сенсі модель Барнахус демонструє якісно інший стандарт надання допомоги, ніж той, що закріплений у більшості чинних нормативних актів, які регулюють діяльність спеціалізованих сервісів загалом.

Таким чином, чинне законодавство гарантує окремі права постраждалої особи, проте не визначає принцип «орієнтації на постраждалу особу» як базовий стандарт організації всієї системи реагування. Норми існують у різних актах, але не об'єднані в єдину рамку, що вимагає законодавчого визначення та закріплення орієнтованого на постраждалу особу підходу.

Нормативна база України загалом закріплює міжвідомчу взаємодію та перелік суб'єктів, залучених до реагування на ДН та НЗРС, однак не формує завершеного механізму інституційної відповідальності за ефективність діяльності спеціалізованих сервісів.

Відсутній уніфікований механізм обміну інформацією між секторами — зокрема, немає затвердженого електронного реєстру або платформи, де фіксуються випадки, передані між поліцією, медичними працівниками, соціальними службами та освітою. Відповідно Порядку № 658, інформацією обмінюються відповідно до законодавства, але форма, строки та канали такого обміну не конкретизовані.

Не визначено також єдиної процедури реагування у медичному та освітньому секторах.

Наприклад, наказ МОЗ № 278, яким затверджено Порядок проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги (про виявлення фактів насильства) і наказ МОН № 1047, яким затверджено Методичні рекомендації щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами існують, але вони не синхронізовані з Порядком № 658 і не містять спільної системи звітності або узгоджених форм передачі інформації.

Отже, міжвідомча взаємодія передбачена законодавчо, однак відсутній обов'язковий, уніфікований та закріплений механізм координації, система координується деякою мірою через добровільні міжсекторальні контакти, а не через обов'язковий інституційний механізм.

Зарезультатами практичного моніторингу виявлено відсутність чіткої закріпленого обов'язкового механізму здійснення системного державного контролю за діяльністю спеціалізованих

соціальних сервісів підтримки постраждалих осіб. Чинне законодавство не містить прямої норми, яка б надавала Національній соціальній сервісній службі України повноваження щодо регулярного контролю або нагляду за дотриманням вимог законодавства саме у діяльності спеціалізованих сервісів, спрямованих на надання соціальних послуг постраждалим від насилюства.

Водночас приклад Порядку здійснення державного контролю та моніторингу за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки, соціальних послуг та за дотриманням прав дітей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 жовтня 2021 р. № 1035, свідчить про можливість нормативного закріплення подібних контрольних функцій для окремих категорій послуг та вразливих груп та може слугувати прикладом для здійснення державного контролю та моніторингу за дотриманням вимог законодавства під час діяльності спеціалізованих сервісів.

Для уніфікації підходів до моніторингу та підвищення прозорості діяльності спеціалізованих сервісів доцільним видається створення єдиної цифрової платформи звітності, яка дозволяла б акумулювати дані щодо кількісних і якісних показників надання соціальних послуг, охопленості громад, кадрового забезпечення та динаміки якості послуг. Така платформа могла б також використовуватися спеціалізованими сервісами для проведення самооцінки.

Порядок взаємодії суб'єктів. № 658, передбачає можливість утворення на регіональному рівні дорадчих координаційних органів для забезпечення міжвідомчої співпраці.

Зокрема, пунктом 17 Порядку визначено, що відповідні координаційні ради можуть утворюватися для узгодження дій суб'єктів, підвищення ефективності заходів, координації інформаційно-просвітницької діяльності та вироблення пропозицій щодо вдосконалення практики застосування законодавства.

Разом із тим створення таких координаційних рад не має імперативного характеру і не є обов'язковою вимогою для територіальних громад чи місцевих органів виконавчої влади, що призводить до нерівномірності міжвідомчої координації на практиці.

Проведений аналіз свідчить, що законодавство України містить розвинену нормативно-правову базу у сфері запобігання та протидії ДН та НзОС, яка охоплює кримінально-правові, соціальні та організаційні аспекти реагування й була сформована переважно до ратифікації Стамбульської конвенції.

Водночас імплементація положень Конвенції має подекуди формально-інституційний характер і не в повному обсязі забезпечує системну реалізацію її ключових принципів, зокрема орієнтованого на постраждалу особу підходу, гарантованої доступності спеціалізованих сервісів, чітких стандартів міжсекторальної взаємодії, системного інформування, превенції та підвищення обізнаності, а також стандартизованої підготовки фахівців.

Відсутність імперативно закріплених мінімальних стандартів доступності послуг, механізмів сталого фінансування, єдиних вимог до компетентності персоналу та нормативно визначеної безперервної підтримки постраждалих осіб зумовлює розрив між наявністю правових інструментів і практичною реалізацією вимог Стамбульської конвенції, що потребує подальшого вдосконалення законодавства та управлінських рішень у контексті міжнародних зобов'язань України.

Директива 2006/54/ЄС Європейського парламенту і Ради від 5 липня 2006 року про імплементацію принципу рівних можливостей та рівного ставлення до жінок і чоловіків у питаннях зайнятості та професійної діяльності - про недискримінацію за ознакою статі, рівний доступ до благ і послуг, а також про те, що гендерна рівність має бути вбудована у політики та процедури держави. Вона опосередковано стосується і теми насилюства, бо вимагає від держави: не допускати дискримінаційних норм, забезпечувати гендерно чутливі послуги, впроваджувати механізми скарг.

В Україні спеціальний Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і

чоловіків», а також у Законі «Про запобігання та протидію домашньому насильству» є гендерно орієнтовані. Це означає, що принципово Україна відобразила вимоги директиви, проте має бути системний гендерний аудит нормативно-правових актів — щоб кожен новий порядок чи постанова проходив перевірку на дискримінацію. В українських НПА, цього обов'язку немає: забезпечення гендерної рівності враховано як принцип, але не як обов'язкову процедуру.

У контексті діяльності спеціалізованих сервісів підтримки постраждалих осіб вимоги Директиви мають опосередковане значення, оскільки вона передбачає недопущення дискримінаційних підходів у доступі до послуг, забезпечення рівного ставлення до жінок і чоловіків та впровадження ефективних процедур реагування на скарги. Гендерна рівність у цьому вимірі розглядається не лише як декларативний принцип, а як практична вимога до організації послуг, внутрішніх процедур і стандартів обслуговування.

Зокрема, чинне законодавство не встановлює обов'язку проведення гендерного аудиту або оцінки дискримінаційних ризиків під час розроблення та затвердження підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють організацію та функціонування спеціалізованих сервісів. Також не визначено вимог щодо системного аналізу доступу жінок і чоловіків до таких послуг, гендерних аспектів якості допомоги чи ефективності процедур розгляду скарг у самих сервісах.

Директива (EU) 2024/1385 Європейського парламенту і Ради про боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством від 14 травня 2024 року є одним із найбільш комплексних актів права Європейського Союзу у сфері протидії насильству. На відміну від попередніх директив загального характеру, вона безпосередньо пов'язує кримінально-правові, превентивні та сервісні заходи в єдину нормативну логіку, встановлюючи чіткі вимоги до держав щодо побудови системи допомоги постраждалим особам. У центрі підходу Директиви перебуває не лише реагування на факт насильства, а гарантована, доступна та гендерно чутлива мережа спеціалізованих сервісів як обов'язковий елемент публічної політики.

Відповідно до статті 27 Директиви (ЄС) 2024/1385, держави-члени зобов'язані забезпечити, щоб постраждалі особи мали реальний доступ до спеціалізованих служб підтримки. Такі служби мають включати, зокрема, притулки та інші форми тимчасового безпечного розміщення, психологічну допомогу, консультування та інші види підтримки, спрямовані на задоволення специфічних потреб постраждалих осіб від насильства щодо жінок і домашнього насильства.

Стаття 27 Директиви закріплює підхід, відповідно до якого достатньою є не лише формальна наявність спеціалізованих сервісів, а саме гарантована доступність таких послуг для постраждалих, незалежно від місця проживання, соціального статусу або інших характеристик. Обов'язок забезпечення доступу до спеціалізованих служб покладається безпосередньо на державу як складову публічної політики у сфері протидії насильству, а не як дискреційне повноваження окремих органів чи територіальних громад.

Таким чином, у розумінні статті 27 Директиви (ЄС) 2024/1385 спеціалізовані служби підтримки розглядаються як обов'язковий елемент державної системи захисту постраждалих осіб, що має функціонувати на постійній основі та забезпечувати ефективний і рівний доступ до допомоги.

У частині, що стосується діяльності спеціалізованих сервісів підтримки постраждалих осіб, Директива переходить від декларативного принципу до юридично зобов'язуючого стандарту. Вона виходить з того, що доступ до допомоги не може залежати від місця проживання постраждалої особи, її соціального статусу, готовності звернутися до правоохоронних органів або участі в кримінальному провадженні. Спеціалізовані сервіси розглядаються як невід'ємна частина державної системи реагування, а не як допоміжний або проєктний інструмент, що може створюватися або не створюватися на розсуд територіальних громад.

Українське законодавство, що регулює діяльність притулків, денних центрів, мобільних бригад, кризових кімнат та інших спеціалізованих сервісів, формально закріплює можливість їх створення та основні напрями діяльності. Водночас національна нормативно-правова база не містить імперативних гарантій безперебійного та рівного доступу до таких сервісів, як цього вимагає Директива 2024/1385. В Україні спеціалізовані сервіси нерідко функціонують як елементи соціальної інфраструктури, залежні від рішень органів місцевого самоврядування, наявності

грантових програм або донорської підтримки, що не відповідає підходу Директиви, яка розглядає такі послуги як обов'язок держави.

Директива також суттєво підсилює вимоги до якості та організації роботи спеціалізованих сервісів. Вона прямо пов'язує доступ до послуг із запобіганням повторній віктимізації та вимагає, щоб сервіси були організовані так, аби мінімізувати травматизацію постраждалих осіб під час звернення по допомогу. Це охоплює питання конфіденційності, безпечних приміщень, адекватної комунікації, можливості отримання допомоги без багаторазового повторення історії насильства, а також врахування специфічних потреб різних груп постраждалих.

В українських нормативних актах ці вимоги частково відображені через загальні норми про конфіденційність і захист персональних даних, однак не трансформовані в єдиний обов'язковий стандарт організації роботи сервісів.

Окремим елементом Директиви 2024/1385 є вимога забезпечення проактивного інформування та чітких маршрутів доступу до спеціалізованих сервісів. Директива виходить із того, що постраждала особа не повинна самостійно шукати інформацію про допомогу або орієнтуватися в складній системі інституцій. Натомість держава має забезпечити зрозумілі, доступні та постійно діючі механізми донесення інформації про сервіси, включно з формами, адаптованими до потреб різних груп.

В українському законодавстві право постраждалої особи на інформацію закріплене, однак відсутній нормативний обов'язок спеціалізованих сервісів і відповідальних суб'єктів здійснювати системне, проактивне та адаптоване інформування, як уже зазначалося раніше в проведеному аналізі відповідності Стамбульській конвенції.

Директива (ЄС) 2024/1385 безпосередньо пов'язує діяльність спеціалізованих сервісів підтримки постраждалих осіб із вимогами до професійної підготовки персоналу та механізмів контролю якості надання послуг. При цьому йдеться не про декларативну можливість підвищення кваліфікації, а про необхідність забезпечення належного рівня фахової підготовки як передумови допуску до роботи у спеціалізованих сервісах та як обов'язкового елемента їх сталого функціонування.

Аналіз цієї проблематики вже було здійснено у розділі щодо відповідності законодавства України положенням Стамбульської конвенції, зокрема в частині статті 15 Конвенції, де було зафіксовано відсутність у національному законодавстві обов'язкової системи сертифікації, стандартизованих програм навчання та вимог до регулярного підвищення кваліфікації фахівців спеціалізованих служб.

Таким чином, висновки щодо невідповідності української моделі підготовки персоналу міжнародним стандартам є релевантними і для оцінки імплементації вимог Директиви (ЄС) 2024/1385, яка додатково підсилює вимогу до системного, обов'язкового та якісно контрольованого розвитку професійних компетенцій фахівців сектору.

У підсумку можна констатувати, що Директива (EU) 2024/1385 фіксує якісно новий етап розвитку європейських стандартів у сфері протидії насильству, в якому спеціалізовані сервіси розглядаються як гарантований, доступний і стандартизований елемент державної політики. Українське законодавство створює базову інституційну рамку для функціонування таких сервісів, однак не забезпечує їх нормативного закріплення як обов'язкових, сталих та однаково доступних по всій території держави. Саме цей розрив між наявністю сервісів і відсутністю імперативних гарантій їх доступності, якості та сталості є ключовою прогалиною у контексті імплементації вимог Директиви (EU) 2024/1385.

Окрім того, важливо зазначити, що Директива (ЄС) 2024/1385 **істотно розширює розуміння насильства, охоплюючи сучасні цифрові форми посягань, зокрема кіберсталкінг, онлайн-переслідування, погрози з використанням електронних комунікацій, вербування, поширення інтимних матеріалів без згоди, так звану «порнопомсту», а також використання технологій штучного інтелекту для створення принизливого або сексуального контенту (deepfake-наси́льство).**

У цьому контексті Директива (ЄС) 2024/1385 виходить із того, що спеціалізовані сервіси підтримки постраждалих осіб мають бути інтегровані в систему реагування на всі форми насильства, незалежно від того, чи здійснюються вони у фізичному або цифровому просторі.

Аналіз чинного законодавства України засвідчує, що нормативно-правові акти, які регулюють діяльність спеціалізованих сервісів підтримки постраждалих осіб (притулків, денних центрів, мобільних бригад, кризових кімнат), зосереджені переважно на реагуванні на випадки фізичного, психологічного, сексуального та економічного насильства у його традиційному розумінні.

Відповідні акти не містять окремих положень, які б прямо враховували специфіку цифрових форм насильства та не визначають особливостей надання допомоги постраждалим у випадках кіберпереслідування, онлайн-контролю, поширення інтимного контенту без згоди чи інших форм посягань вчинених з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (онлайн-насильство).

У національному законодавстві відсутні норми, які б закріплювали повноваження спеціалізованих сервісів щодо реагування на цифрові ризики, зокрема у частині оцінки небезпеки, консультування з питань цифрової безпеки, сприяння фіксації та збереженню електронних доказів, а також взаємодії з онлайн-платформами чи провайдерами електронних послуг. Відповідно, цифрові форми насильства не відображені у переліках послуг, стандартах діяльності або процедурах роботи спеціалізованих сервісів, передбачених підзаконними нормативно-правовими актами.

Окремі явища, такі як вербування або експлуатація з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, врегульовані законодавством у сфері протидії торгівлі людьми та кримінального права.

Водночас ці нормативні механізми існують окремо від системи соціальних сервісів з ДН та НЗОС й не інтегровані у модель діяльності спеціалізованих сервісів підтримки постраждалих осіб. Як наслідок, у випадках, коли цифрові форми насильства є складовою або передумовою інших видів експлуатації, спеціалізовані сервіси не мають чітко визначених алгоритмів реагування чи механізмів міжсекторальної взаємодії.

Директива (ЄС) 2024/1385 розглядає кібернасильство як одну з ключових сучасних форм насильства щодо жінок і домашнього насильства та прямо пов'язує ефективну протидію таким проявам із діяльністю спеціалізованих сервісів підтримки постраждалих осіб.

У розумінні Директиви саме спеціалізовані сервіси мають бути доступною точкою входу для отримання інформації, первинної допомоги та орієнтації постраждалих осіб у випадках кіберсталкінгу, онлайн-переслідування, поширення інтимних матеріалів без згоди, цифрових погроз або інших форм насильства в онлайн-середовищі. Така роль передбачає не лише реагування на вже вчинене насильство, але й активну превентивну та інформаційну функцію.

В українському законодавстві, що регулює діяльність спеціалізованих сервісів підтримки постраждалих осіб, відсутні норми, які б прямо визначали обов'язок таких сервісів здійснювати інформування та просвітницьку діяльність саме з питань кібернасильства.

Типові положення про притулки, денні центри, мобільні бригади та інші спеціалізовані служби не містять згадок про цифрові форми насильства та не покладають на сервіси завдань щодо роз'яснення ризиків онлайн-переслідування, цифрового контролю, несанкціонованого поширення контенту чи використання цифрових технологій для залякування або приниження.

У нормативно-правових актах також не визначено, що спеціалізовані сервіси мають надавати постраждалим особам інформацію щодо алгоритмів дій у випадках кібернасильства, можливостей фіксації цифрових доказів, збереження електронної інформації, захисту облікових записів, звернення до онлайн-платформ або інших механізмів зменшення ризиків повторної шкоди. Відповідно, інформування постраждалих про специфіку цифрових загроз не є закріпленою функцією спеціалізованих сервісів і не інтегроване в їхню стандартну діяльність.

Як підтверджено і матеріалами національного моніторингу, фактично спеціалізовані сервіси в Україні залишаються орієнтованими переважно на офлайн-форми насильства,

а кібернаси́льство розглядається як похідне або другорядне явище, яке не має окремого нормативного відображення. Це обмежує можливість використання потенціалу спеціалізованих сервісів як суб'єктів раннього виявлення цифрових форм насильства та як каналів донесення системної, достовірної та адаптованої інформації до постраждалих осіб.

У результаті можна констатувати, що у сфері превенції та інформування щодо кібернаси́льства роль спеціалізованих сервісів в Україні нормативно не визначена. Відсутність законодавчого закріплення відповідних обов'язків і стандартів діяльності створює розрив між сучасними викликами, які охоплює Директива (ЄС) 2024/1385, та фактичною моделлю функціонування спеціалізованих сервісів підтримки постраждалих осіб.

Розширення форм насильства у цифровому середовищі безпосередньо впливає на характер роботи спеціалізованих сервісів підтримки постраждалих осіб та підвищує значення питань захисту персональних даних і конфіденційності. У випадках кібернаси́льства спеціалізовані сервіси стикаються не лише з традиційними ризиками розголошення інформації, але й з необхідністю роботи з цифровими доказами, онлайн-контентом, персональними даними, які поширюються або зберігаються у мережі Інтернет.

Це, в свою чергу, суттєво підсилює вимоги до обмеження доступу до інформації про постраждалу особу, безпечного обміну даними між суб'єктами та запобігання повторній віктимізації через витік або неправомірне використання персональних даних.

Директива (ЄС) 2016/679 Європейського парламенту і Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з обробкою персональних даних і про вільний рух таких даних (Загальний регламент про захист даних, GDPR) встановлює підвищені вимоги до обробки персональних даних уразливих осіб, зокрема постраждалих від насильства, що набуває особливої актуальності в контексті кібернаси́льства.

Норми GDPR виходять з необхідності чіткого визначення кола осіб, які мають доступ до персональних даних, обмеження їх поширення виключно цілями надання допомоги, а також забезпечення безпечного, пропорційного та контрольованого обміну інформацією між залученими суб'єктами.

В Україні загальні засади захисту персональних даних визначені Законом України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року № 2297-VI, який закріплює принципи законності, цільового використання та обмеження доступу до персональних даних, а також обов'язок забезпечення їх захисту від незаконного поширення.

Закон визначає інформацію про фізичну особу, у тому числі дані щодо її приватного та сімейного життя, як персональні дані з обмеженим доступом, що прямо стосується інформації про постраждалих осіб.

Питання обміну інформацією у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі додатково врегульовані Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі». Порядком визначено, що суб'єкти взаємодії обмінюються інформацією про випадки домашнього насильства з дотриманням вимог законодавства про захист персональних даних і прав постраждалої особи на повагу до приватного та сімейного життя. Також передбачено, що висвітлення діяльності та заходів у засобах масової інформації здійснюється з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом та вимог конфіденційності.

Таким чином, на нормативному рівні в Україні закріплено загальні принципи захисту персональних даних постраждалих осіб, які в цілому узгоджуються з європейськими підходами.

Водночас у контексті діяльності спеціалізованих сервісів, особливо у випадках кібернаси́льства, відсутні спеціалізовані механізми внутрішнього контролю за дотриманням конфіденційності та безпечної обробки цифрових даних. Чинні нормативно-правові акти не передбачають обов'язкових процедур регулярної перевірки практик роботи з персональними та цифровими

даними у спеціалізованих сервісах, що посилює ризики порушення конфіденційності та повторної шкоди постраждалим особам.

Європейська соціальна хартія (переглянута, 1996) є міжнародним договором Ради Європи, ратифікованим Україною відповідно до Закону України від 14 вересня 2006 року № 137-V «Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої)» не є актом права Європейського Союзу, проте встановлює базові соціальні стандарти, що використовуються як орієнтир для оцінки державної соціальної політики, зокрема у частині забезпечення реального доступу до соціальної допомоги, захисту вразливих груп та надання підтримки особам, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Питання контролю якості соціальних послуг нормативно врегульоване Постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 449 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг», а також Методичними рекомендаціями з проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг, затвердженими наказом Міністерства соціальної політики України від 27 грудня 2013 р. № 904. Зазначені акти запроваджують єдиний підхід до збору та аналізу інформації щодо якості соціальних послуг і містять критерії та показники оцінки.

Разом з тим, чинне законодавство в цілому не встановлює чітких мінімальних обов'язкових стандартів щодо змісту, тривалості, інтенсивності та періодичності надання спеціалізованих соціальних послуг постраждалим особам. У результаті, попри наявність нормативної бази для організації, фінансування та моніторингу соціальних послуг, рівень реального доступу та якості діяльності спеціалізованих сервісів може суттєво відрізнятись залежно від конкретної територіальної громади.

Таким чином, у частині забезпечення сталості фінансування, реального доступу та якості спеціалізованих сервісів підтримки постраждалих осіб законодавство України демонструє часткову відповідність міжнародним стандартам Ради Європи. При цьому положення Європейської соціальної хартії використовуються у цьому аналізі як орієнтир соціальних гарантій і якості публічних послуг, а не як джерело зобов'язань у межах права Європейського Союзу.

У пункті 1.1 Наказом Міністерства соціальної політики України № 904 від 27.12. 2013 р, яким затверджено Методичні рекомендації з проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг зазначено, що Методичні рекомендації застосовуються для організації та проведення моніторингу діяльності з питання надання соціальних послуг та оцінки якості цих послуг.

Методичні рекомендації містять критерії та показники якості, проте вони мають рекомендаційний характер та не є обов'язковим державним стандартом.

Відповідно до п. 2.3 Методичних рекомендацій, оцінювання якості соціальних послуг здійснюється за такими критеріями:

- адресність та індивідуальний підхід;
- результативність;
- своєчасність;
- доступність та відкритість;
- повага до гідності отримувача;
- професійність надавачів соціальних послуг;
- конфіденційність;
- безпека отримувача та надавача соціальної послуги.

В додатку 1 до Методичних рекомендацій наведені показники для кожного критерію (наприклад, наявність договору, своєчасність реагування, задоволеність отримувача, наявність процедур контролю тощо).

Тобто формально критерії якості в Україні є визначеними. Отже, в Україні існують затверджені критерії та показники якості соціальних послуг, однак вони мають рекомендаційний характер і не інтегровані у державну систему моніторингу. Відсутній єдиний нормативно затверджений

механізм обов'язкової оцінки якості, що відповідає стандартам ЄС.

Європейська соціальна хартія виходить із обов'язкового принципу, що право на соціальний захист і соціальну допомогу для осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, має забезпечуватися не декларативно, а через **реальні, доступні та якісні соціальні послуги, орієнтовані на потреби конкретної особи**. Такий підхід передбачає індивідуалізацію допомоги, системність її надання та належні процедури оцінки потреб.

В українському законодавстві базові підходи до надання соціальних послуг закріплені Законом України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII, який зазначає, що соціальні послуги надаються особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, з метою профілактики, подолання або мінімізації негативних наслідків таких обставин (стаття 2 Закону).

Водночас, Закон не встановлює **обов'язкової уніфікованої процедури індивідуальної оцінки потреб отримувачів соціальних послуг**, яка була б прямо прив'язана до визначення обсягу, тривалості та інтенсивності допомоги саме для постраждалих від ДН та НзОС.

Також ні Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII, ані підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність притулків, денних центрів, мобільних бригад та інших спеціалізованих сервісів не містять прямої норми про обов'язкове проведення індивідуальної оцінки потреб і ризиків постражданої особи як стандартизованого етапу роботи сервісу.

Результати практичного моніторингу підтверджують цю нормативну прогалину. У звіті зазначено, що в окремих службах «майже відсутні усталені процедури роботи з постраждалими та збору й аналізу даних», а надання допомоги часто здійснюється без формалізованого процесу оцінки потреб. Навіть у випадках, коли в громадах створені притулки, денні центри або кризові кімнати відповідно до вимог підзаконних актів, практичний моніторинг фіксує ситуації, коли такі сервіси функціонують переважно як інфраструктурні об'єкти «без розбудованих процесів роботи з постраждалими».

Окрім того, відповідно до звіту встановлений зв'язок, що у служб, які не мають бенефіціарів у 2024 році, майже відсутні усталені процедури роботи з постраждалими та збору й аналізу даних.

Таким чином, попри те, що українське законодавство визнає право постраждалих осіб як осіб у складних життєвих обставинах на отримання соціальних послуг, відсутність нормативно закріплених процедур індивідуальної оцінки потреб і планування підтримки призводить до значної диференціації практик на місцевому рівні. Реальний доступ до допомоги та її якість залежать від спроможності конкретної громади, внутрішніх регламентів сервісу або досвіду окремих фахівців, що не повністю відповідає стандартам Європейської соціальної хартії щодо забезпечення рівного, ефективного та адресного соціального захисту для осіб у складних життєвих обставинах.

УЗАГАЛЬНЕНА ОЦІНКА ВІДПОВІДНОСТІ ЗАКОНОДАВСТВА

Проведений аналіз чинної нормативно-правової бази України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, а також діяльності спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб у зіставленні з практичними результатами національного моніторингу засвідчує **часткову відповідність** національного законодавства міжнародним стандартам та зобов'язанням України в межах євроінтеграційного процесу.

Україна має розгалужену та формально вибудовану нормативну основу, яка визначає систему суб'єктів реагування, перелік спеціалізованих сервісів, базові механізми міжвідомчої взаємодії та загальні підходи до надання соціальних послуг постраждалим особам. До ратифікації Стамбульської конвенції у 2022 році в Україні вже були створені ключові елементи інституційної архітектури системи протидії насильству, зокрема притулки, денні центри, мобільні бригади,

кол-центри та інші служби підтримки, що відповідає вимогам міжнародних актів щодо наявності інфраструктури допомоги.

Водночас результати практичного моніторингу засвідчили, що **наявність нормативного регулювання та формальне створення сервісів не гарантують їх ефективного функціонування та реального доступу постраждалих осіб до допомоги**. Виявлені випадки, коли спеціалізовані служби існують де-юре, але фактично не надають послуг або надають їх у вкрай обмеженому обсязі, свідчать про системний розрив між нормативним закріпленням та практичною реалізацією державної політики.

Ключовими нормативними прогалинами, підтвердженими практикою, є відсутність імперативних вимог щодо забезпечення доступності спеціалізованих сервісів для всіх громад, відсутність мінімальних стандартів охоплення та активності служб, а також відсутність чітких механізмів відповідальності за формальне існування сервісів без фактичного надання послуг. Законодавство зосереджується на можливості створення служб, але не встановлює обов'язкових гарантій їх належного функціонування як постійної складової системи соціального захисту.

Суттєвим чинником цього розриву є **недостатня фінансова сталість функціонування спеціалізованих сервісів**. Чинне законодавство України передбачає багатоджерельну модель фінансування соціальних послуг, однак не закріплює обов'язку забезпечувати стабільне базове фінансування спеціалізованих служб як постійної функції держави або територіальних громад. Практичні дані моніторингу підтверджують, що значна частина спеціалізованих сервісів функціонує за рахунок проєктного або донорського фінансування, що унеможливорює довгострокове планування, кадрову сталість та рівномірну доступність послуг на території країни. У результаті доступ постраждалих осіб до допомоги істотно залежить від фінансових спроможностей конкретної громади або зовнішньої підтримки, що суперечить підходу, за яким захист постраждалих має гарантуватися державою незалежно від місця проживання.

Особливу проблему становить **недостатність нормативного регулювання у сфері інформування населення**. Практичні дані моніторингу, зокрема наявність значної частки мобільних бригад, які не надали жодної послуги, свідчать про низький рівень поінформованості громад про доступні сервіси. Чинні нормативно-правові акти не закріплюють чіткого обов'язку органів місцевого самоврядування та спеціалізованих сервісів здійснювати системне та публічне інформування населення, що прямо впливає на ефективність системи допомоги постраждалим.

Окремою системною прогалиною є недостатнє **нормативне закріплення ролі спеціалізованих сервісів у превенції домашнього насильства та насильства за ознакою статі**. Чинні нормативно-правові акти зосереджені переважно на реагуванні на вже вчинені випадки насильства та наданні кризової допомоги, водночас потенціал спеціалізованих служб як суб'єктів первинної превенції, просвітницької діяльності та системного інформування населення залишається нормативно недооціненим. Відсутність чітко визначених обов'язків спеціалізованих сервісів щодо проведення інформаційно-просвітницьких заходів, участі у формуванні культури ненасильницьких взаємин та активної взаємодії з громадами обмежує ефективність системи в цілому та сприяє збереженню низького рівня поінформованості населення про наявні послуги, що підтверджується результатами практичного моніторингу.

Аналіз також підтвердив **недостатню інституційну спроможність у частині контролю якості та моніторингу діяльності спеціалізованих сервісів**. Попри існування нормативних актів, що регулюють загальні підходи до моніторингу соціальних послуг, відсутній обов'язковий, спеціалізований та регулярний механізм державного контролю за діяльністю сервісів підтримки постраждалих осіб, що ускладнює своєчасне виявлення системних проблем та нерівності доступу між громадами.

У сфері підготовки фахівців наявна нормативна база забезпечує лише загальні вимоги до освіти та можливість підвищення кваліфікації, але не відповідає вимогам міжнародних стандартів щодо обов'язкової, системної та стандартизованої підготовки і сертифікації персоналу спеціалізованих служб. Практика підтверджує, що навчання фахівців здебільшого має проєктний характер і залежить від підтримки міжнародних партнерів, що не забезпечує сталості системи.

Окремою суттєвою прогалиною, підтвердженою як аналізом нормативно-правових актів, так і результатами практичного моніторингу, **є відсутність у законодавстві обов'язкової уніфікованої процедури індивідуальної оцінки потреб і ризиків постраждалої особи** в діяльності спеціалізованих сервісів. Чинна нормативна база не закріплює індивідуальну оцінку як обов'язковий початковий та наскрізний етап роботи із постраждалою особою, не визначає її зміст, критерії та зв'язок з подальшим плануванням заходів підтримки і захисту. Практичні результати моніторингу засвідчують, що в багатьох сервісах відсутні усталені процедури роботи з постраждалими та збору й аналізу даних, що унеможливорює системний, адресний і ризик-орієнтований підхід до надання допомоги та створює нерівність доступу залежно від громади або практик конкретного сервісу.

Крім того, проведений аналіз виявив **недостатню готовність нормативної та інституційної бази до реагування на нові форми насильства**, зокрема насильства в цифровому середовищі (кіберпереслідування, погрози онлайн, поширення інтимних матеріалів без згоди, цифрові форми контролю та примусу). Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність спеціалізованих сервісів, не визначають їхніх повноважень та обов'язків щодо інформування, консультування, документування та перенаправлення постраждалих від кібернаси́льства, а також не передбачають спеціалізованої підготовки персоналу для роботи з такими випадками. У результаті спеціалізовані сервіси переважно орієнтовані на традиційні форми фізичного або психологічного насильства та не спроможні повною мірою реагувати на сучасні виклики, що вже стали значною складовою насильства за ознакою статі та домашнього насильства.

Проведений аналіз свідчить, що **основним викликом для України є не відсутність нормативного регулювання як такого, а фрагментарність, декларативність окремих норм та відсутність механізмів, які забезпечували б реальну дієздатність системи на рівні громад**. Для досягнення повної відповідності міжнародним стандартам необхідним є перехід від моделі «можливості створення сервісів» до моделі **гарантованого доступу, обов'язковості, підзвітності та контролю якості**, проведенням оцінки індивідуальних потреб постраждалих осіб, що підтверджується як правовим аналізом, так і практичними результатами національного моніторингу.

Висновки, зроблені за результатом аналізу чинної нормативно-правової бази України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі співвідносяться і повністю відображають ключові висновки за результатами практичного моніторингу діяльності спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб.

Формальна наявність спеціалізованих сервісів не гарантує їх фактичного функціонування. Значна частина сервісів створена де-юре, однак на практиці не надає або надає мінімальний обсяг послуг, що свідчить про розрив між нормативним закріпленням і реальною операційною спроможністю.

Існує істотна нерівномірність доступу до послуг між громадами. Рівень охоплення, навантаження на сервіси та фактична інтенсивність надання допомоги суттєво відрізняються та залежать від місцевих умов, фінансування і організаційної спроможності, а не лише від потреб населення.

Відсутні мінімальні державні стандарти доступності та охоплення послуг. Законодавство не встановлює обов'язкових показників мінімальної забезпеченості послугами (територіальної доступності, навантаження на сервіси, інтенсивності надання допомоги), що призводить до значних відмінностей у доступі постраждалих осіб до підтримки залежно від місця проживання.

Недостатній рівень поінформованості населення є вагомим чинником низького використання сервісів. Відсутність системного інформування призводить до ситуацій, коли навіть діючі сервіси залишаються маловідомими для потенційних отримувачів допомоги.

Фінансування спеціалізованих сервісів є несталим і часто залежить від донорської підтримки. Відсутність гарантованого базового фінансування унеможливорює довгострокове планування, кадрову стабільність та рівномірну доступність послуг.

Система підготовки та підвищення кваліфікації фахівців залишається фрагментарною. Навчання

має переважно проєктний характер, відсутні єдині стандарти компетентностей та обов'язкова сертифікація працівників спеціалізованих сервісів.

Міжвідомча координація на місцевому рівні функціонує нерівномірно. Координаційні механізми у частині громад мають формальний характер або взагалі відсутні, що ускладнює маршрутизацію постраждалих осіб і комплексність реагування.

Відсутній системний державний контроль за діяльністю спеціалізованих сервісів. Недостатність обов'язкових механізмів моніторингу та оцінки якості сприяє збереженню нерівностей між громадами та не дозволяє своєчасно виявляти й усувати системні проблеми.

Відсутній обов'язковий механізм індивідуальної оцінки потреб та ризиків постраждалої особи. У чинному законодавстві та практиці діяльності спеціалізованих сервісів не закріплено уніфікованої процедури індивідуальної оцінки потреб постраждалих осіб, яка б застосовувалась як обов'язковий етап роботи та визначала обсяг, інтенсивність і форму надання допомоги, що знижує адресність та ефективність підтримки.

Потенціал спеціалізованих сервісів у сфері превенції та інформування нормативно не розкритий. Чинні нормативно-правові акти зосереджені переважно на реагуванні та кризовій допомозі, водночас роль спеціалізованих сервісів у первинній превенції, просвітницькій діяльності та системному інформуванні населення залишається недостатньо визначеною та не підкріпленою обов'язковими вимогами.

Недостатньо врегульовано питання захисту персональних даних у практичній діяльності сервісів. Попри загальне нормативне регулювання питань конфіденційності, відсутні спеціалізовані механізми регулярної перевірки дотримання стандартів захисту персональних даних у діяльності спеціалізованих сервісів підтримки постраждалих осіб.

Збір і аналіз даних про діяльність сервісів є фрагментарним.

Відсутність уніфікованих форм звітності та єдиної інформаційної системи ускладнює аналіз ефективності спеціалізованих сервісів, порівняння ситуації між громадами та ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

Неготовність на практиці і відсутність правового регулювання щодо запобігання та реагування на кібернасильство, вчинене з використанням цифрових технологій.

Узагальнюючи результати аналізу чинної нормативно-правової бази та практичного моніторингу діяльності спеціалізованих служб підтримки, можна констатувати, що ключовим викликом для України є не відсутність правового регулювання як такого, а розрив між задекларованими нормами та їх фактичною реалізацією на рівні громад.

Для досягнення реальної відповідності міжнародним стандартам та зобов'язанням України необхідним є перехід від моделі декларативної наявності сервісів до моделі гарантованого доступу, обов'язковості, підзвітності та системного контролю якості, з чітким нормативним закріпленням індивідуальної оцінки потреб і ризиків, сталого фінансування, належного інформування населення та готовності системи реагувати на нові форми насильства, зокрема у цифровому середовищі. Саме такий підхід має стати основою подальшого вдосконалення державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі.

